

Nezvestoba v zakonu – vzrok tolikih razočaranj

V današnjem času pogosto slišimo vprašanja, povezana z (ne)zvestobo: ali še obstajajo zvesti zakonci? Kaj ni v sodobni družbi zakonska zvestoba nekaj, kar je proti moji svobodi? Vse to je ogledalo naše kulture in tudi odgovor na različna družbena gibanja. Človekova svoboda je postala nedotakljiva in v njenem imenu se sprejemajo in opravičujejo vprašljiva ravnanja. V nemškem zveznem parlamentu je na vse to leta 2011 odgovoril papež Benedikt XVI.: »Poslušati moramo jezik narave in ji skladno odgovarjati. Zelo rad bi opozoril na eno stvar, ki je, vsaj tako se mi zdi, tako danes kot včeraj zanemarjena – obstaja namreč tudi ekologija človeka. Tudi človek ima naravo, ki jo mora spoštovati in z njo ne more manipulirati po mili volji. Človek ni le samo-ustvarjajoča svoboda. Človek ne ustvarja sam sebe, ampak je duh in volja, je tudi narava in njegova volja je prava, kadar spoštuje naravo, jo posluša in kadar sprejema samega sebe takšnega, kot je, ob zavedanju, da se ni ustvaril sam. Le tako in samo tako se uresničuje prava človekova svoboda.« (Benedikt XVI. 2011, 668)

1. ŽIVLJENJE ZAKRAMENTA V ZVESTOBI

Družbene in človekoljubne organizacije so postale močno navzoče v javnem okolju, njihove ideje in pogledi pa imajo velik vpliv na ljudi. Z njihovim prispevkom se spreminjajo misli in mnenja. Tudi koncept družine, »domače Cerkve« (LG 11), se spreminja, na kar vpliva tudi prevladujoči sekularizem, ki se je že tako udomačil v Evropi. Glede na številne spolno prenosljive bolezni in razvezane zakone, ki so velikokrat posledica krhkosti in izgube vrednot, je v naši družbi izjemnega pomena pokazati na lepoto zakonskega in

družinskega življenja, ki sta gonilo zdrave družbe. Za to se moramo boriti z vsemi močmi in svetu pokazati, kako veliko vrednost imata družina in zakonska zvestoba.

Zakonska zvestoba ima svoje mesto v desetih božjih zapovedih, kjer je rečeno: Ne prešuštvuj. To pomeni, da morata zakonca ohranjati zvestobo. Zvestoba je najprej izraz božjega zakona, da se ne prešuštvuje, in seveda postane bistvena lastnost zakona v svoji pravni razsežnosti. Latinski izraz *ad alterum*, od koder prihaja it. *adulterio* (prešuštvo), pomeni »iti k nekomu drugemu«. Kadar eden od zakoncev prevara drugega zakonca, govorimo o prešuštvu. Obstajajo tudi primeri,

ko oba zakonca varata drug drugega. Izdano je zaupanje, še huje pa je, če se to grešno dejanje ponavlja. Kadar zvesta stran odkrije nezvestobo, je seveda prizadeta in lahko zapade v hudo duševno stisko (Chouweifaty 2013, 280-281). Opozoriti moramo na to, da ta problem ni le moralne narave, ampak tudi pravne.

Lahko bi razpravljali o tem, kako zvestobo razume katoličan ali kristjan in kako nek agnostik oz. ateist. Kristjan ima že izoblikovano vest tudi na podlagi svetopisemskih besedil o zvestobi, o tem, da je Bog zvest, in teh ni malo.¹ Ni mogoče absolutizirati dejstva, da bo nek veren zakonec bolj zvest od nevernega, kajti šteje formacija, ki jo je nekdo v življenju prejel, in dobri zgledi iz lastne družine, dobri zgledi prijateljev in družbe, ki oblikujejo človekovo dožemanje zvestobe. Cerkev daje veliko vrednost zakonu in temu je potrebno dodati, da »milost zakramenta pomeni posebno pomoč zakoncem, da bi si bili zvesti« (Hervada 2010, 696).

2. NEZVESTоба V LUČI TOŽBENIH SPISOV MARIBORSKEGA CERKVENEGA SODIŠČA

V nadaljevanju bomo sistematično predstavili tožbene spise za ugotavljanje ničnosti zakona iz mariborskega cerkvenega sodišča v obdobju 2004 – 2014, ki vključujejo nezvestobo enega ali obeh zakoncev v času sklepanja

zakona in kmalu po poroki. Iz tega obdobja zasledimo v sedeminosemdesetih tožbenih spisih navzočo zakonsko nezvestobo. Zakonci, ki so pri omenjenem sodišču pričeli sodni postopek, niso nujno zatrjevali ničnosti samo na podlagi nezvestobe svojega sozakonca, vsekakor pa so tako opisane situacije lahko vplivale na odločitve sodnikov.

2.1 SHEMATIČEN PRIKAZ PROBLEMA IZVENZAKONSKIH ODNOSOV

Kot lahko razberemo iz tabele 1, je v letih od 2004 do 2014 skupno število tožbenih spisov 273. Največ tožbenih spisov je bilo vloženih v letu 2006 (54), medtem ko je bilo leta 2013 vloženih 12 tožb. V eni tretjini vseh tožbenih spisov (32%) so navzoči izvenzakonski odnosi v času sklepanja zakona ali/in kmalu po poroki. Tretjina takšnih primerov potrjuje, kakšno je današnje stanje zvestobe med zakonci. V več primerih nezvestobe je zaznati, da zaročenci ali zakonci niso bili nezvesti le z eno, ampak z več osebami. Do izvenzakonskih razmerij je prihajalo tudi v času, ko so v zakonu že bili otroci. Iz tožbenih spisov lahko ugotovimo, da so bili tudi starši ali prijatelji krivi za nezvestobo, vendarle pa so v večini primerov takšnemu ravnanju nasprotovali.

V tabeli 2 lahko vidimo različna časovna obdobja, v katerih je prišlo do nezvestobe.

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	skupaj	%
Vsi tožbeni spisi	30	27	54	23	28	21	20	19	21	12	18	273	100
Izvenzakonski odnosi	9	13	15	7	9	5	9	5	5	2	8	87	32

Tabela 1: Vsi tožbeni spisi in izvenzakonski odnosi po letih

Vztrajanje v nezvestobi	Moški	Ženske	Oba	Skupaj	%
Samo v času priprave na poroko	4	3	0	7	8
Samo v času po poroki	19	12	1	32	37
V času priprave in po poroki	31	17	0	48	55
Skupaj	54	32	1	87	100
%	62	37	1	100	

Tabela 2: Vztrajanje v nezvestobi glede na čas in spol

Prav tako ta tabela pokaže na nezvestobo med moškimi in ženskami, pa tudi na primere, ko sta v nezvestobo zapadla oba zakonca. Tožbeni spisi, v katerih je navzoča nezvestoba samo v času sklepanja zakona so najmanj številni (8%), verjetno tudi zato, ker je ta čas najbolj intenziven in je zanimanje za bodočega zakonca izredno veliko. Če se nezvestoba odkrije v času sklepanja zakonske vezi, se par lažje razide, kot pa če se ta odkrije po poroki, ko vez že obstaja. Kot je razvidno iz tabele, so številčnejši primeri nezvestobe po poroki (37%), saj se zakonci čutijo že bolj varne, vendar pa nekaj med njimi ni najboljše. Raziskava je pokazala, da je do vztrajanja v zunajzakonskem odnosu največkrat prihajalo v času sklepanja zakona in še po njem, torej ves čas (55%). Razlogov za to je veliko. Tabela nam pokaže tudi, da so moški bolj nezvesti od žensk in da sta samo v enem primeru v nezvestobi vztrajala oba zakonca.

2.2 NEZVESTOBA V ČASU SKLEPANJA ZAKONA

Sledeči del raziskave bo pokazal na nezvestobo med partnerjema v točno določenem obdobju - le v času sklepanja zakona. Kot smo že videli, takih primerov ni bilo veliko (tabela 3).

V obdobju desetih let imamo 7 tožbenih spisov, ki se nanašajo na nezvestobo pred poroko, 4 moški in 3 ženske. Glede na druga časovna obdobja predstavlja to 8% tožb.

Časovno obdobje v času sklepanja zakonske zveze smo, kot prikazuje tabela 4,

razdelili še na dve bolj konkretni obdobji. Kot izhaja iz tožbenih spisov, prihaja do primerov nezvestobe v zelo različnih časovnih obdobjih. Primere smo razdelili v dve koloni, da bi lahko še bolj konkretno pokazali nanje. V prvi so zajeti tožbeni spisi, ko je prihajalo do nezvestobe nekaj časa pred poroko (5), v drugi pa imamo prikaz nezvestobe malo pred poroko (2). Morda se ta razdelitev ne zdi tako pomembna, vendar pa pri presojanju razlogov za ničnost nekega zakona ni enako, če je nezvestoba bila navzoča nekaj časa pred poroko ali tik pred njo.

2.3 IZVENZAKONSKA RAZMERJA V ČASU PO POROKI

V tem delu bomo statistično prikazali nezvestobo, do katere je prišlo po poroki. Ker je čas po poroki lahko razumljen različno dolgo, smo naredili natančnejšo razmejitev, vendar najprej pogledjmo, koliko tožbenih spisov ustreza temu določilu.

Kot kaže tabela 5, izhaja iz raziskave, da je nezvestoba veliko bolj navzoča v času po poroki kakor pred njo. Takšnih primerov smo našli 32, kar predstavlja 37% vseh. Samo v tej razmejitvi smo prišli do ugotovitve, da sta bila nezvesta oba zakonca. Gre resnično za izreden primer, ki predstavlja 1% vseh tožbenih spisov in 3% iz tega časovnega obdobja. Vidimo lahko, da je nezvestoba po poroki bolj navzoča pri moških (59%) kot pri ženskah (38%).

Da bi dobili jasnejšo sliko o času po poroki, smo glede na tožbe naredili razmejitve:

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Skupaj	%
Moški	0	1	1	0	1	0	1	0	0	0	0	4	57
Ženske	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	1	3	43
Skupaj	0	1	2	0	1	0	2	0	0	0	1	7	100

Tabela 3: Nezvestoba samo v času sklepanja zakona

Nezvestoba	Nekaj časa pred poroko	Malo pred poroko	Skupaj
Samo v času sklepanja zakona	5	2	7
%	71	29	100

Tabela 4: Nezvestoba samo v času sklepanja zakona

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Skupaj	%
Moški	5	5	5	1	1	0	1	/	/	/	1	19	59
Ženske	1	2	1	1	2	2	1	/	1	/	1	12	38
Oba	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	3
Skupaj	6	7	6	2	3	2	2	0	1	0	3	32	100

Tabela 5: Izvenzakonska razmerja samo v času po poroki

nezvestoba takoj po poroki in nezvestoba, ki se prične pol leta po njej. Podatki iz tabele 6 potrjujejo dejstvo, da so zunajzakonska razmerja, do katerih pride nekaj časa po poroki, pogostejša (59,4%) od tistih takoj po poroki (34,4%). Izmed vseh tožbenih spisov sta samo dva primera, iz katerih ni mogoče razbrati, kdaj po poroki je prišlo do nezvestobe.

2.4 NEZVESTOBA V ČASU SKLEPANJA ZAKONA IN (NEPOSREDNO) PO POROKI

V raziskavi smo ugotovili, da obstaja še tretje področje, ki se razlikuje od prvih dveh: nezvestoba ni navzoča le v času sklepanja zakona ali samo po poroki, ampak so primeri, ko je ta navzoča tako pred kot po poroki.

Tožbeni spisi, ki govorijo o nezvestobi tako pred kot po poroki, so najštevilčnejši in predstavljajo kar 55% (tabela 2). V tabeli 7

vidimo podatek, da so moški (65%) zapadli v nezvestobo tako pred kot po poroki večkrat kot ženske (35%). V vseh treh časovnih opredelitvah je nezvestoba pri moških večja kot pri ženskah.

Tabela 8 prinaša ogromno razliko. Poroka in čas po njej je obdobje izrednih čustev. Senzibilnost je povečana. Vse to zaradi pomanjkanja prave vzgoje ustvarja pogoje za zakonsko nezvestobo. Kdor je bil nezvest v času sklepanja zakona, je bil nezvest tudi takoj po poroki ali šest mesecev po njej. V kar 85,4% primerih govorimo o t. im. nenehni nezvestobi, kjer gre za trdovratno vztrajanje v prešuštvi v času priprave na poroko in takoj po njej. Veliko manj, 10,4% je primerov nezvestobe v času priprave na poroko, ta pa se ponovi nato s strani istega zakonca znova šest mesecev po poroki.

Izvenzakonska razmerja	Takoj po poroki	6 mesecev po poroki	Ni podatka	Skupaj
Samo v času po poroki	11	19	2	32
%	34,4	59,4	6,2	100

Tabela 6: Trdovratno vztrajanje v zunajzakonski zvezi samo po poroki

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Skupaj	%
Moški	2	3	6	2	5	2	3	3	3	1	1	31	65
Ženske	1	2	1	3	0	1	2	2	1	1	3	17	35
Skupaj	3	5	7	5	5	3	5	5	4	2	4	48	100

Tabela 7: Nezvestoba v času sklepanja zakona in po poroki

Trdovratno vztrajanje v nezvestobi	V času sklepanja zakona in takoj po poroki	V času sklepanja zakona, nato pa ponovno 6 mesecev po poroki	Ni podatka	Skupaj
V času sklepanja zakona in po poroki	41	5	2	48
%	85,4	10,4	4,2	100

Tabela 8: Nezvestoba v času sklepanja zakona in po poroki

3. TOŽBENI SPISI – ŽELJA PO ZVESTOBI

Kot smo lahko videli, tožb, ki vključujejo primere nezvestobe v zakonu v obdobju desetih let (2004 do 2014), ni bilo malo.

Vsekakor je potrebno vsak primer pogledati in ovrednotiti zase, kajti razlogi za nezvestoto so različni in vsak primer nosi drugačne posledice. Sodne prakse Rimske rote in prakse lokalnih sodišč ni mogoče izključevati, ampak jo mora imeti sodnik pri odločanju vedno pred očmi.

Iz obravnavanih primerov se vidi, da se nezvestoba odkrije na najrazličnejše načine in povzroči odpor v tistem, ki je zvest. V enem od primerov beremo: »Mož si je našel drugo delovno mesto in se je od tam vračal domov zelo pozno. Velikokrat se je opravičeval z neprepričljivimi izgovori. Po naključju sem našla njegovo zavarovalno polico, v kateri je bilo zapisano, da v primeru njegove smrti za njim deduje njegova ljubica.« (NSM 2004-2014, Prot. 43/07) V drugem primeru je rečeno: »Slišala sem govorice, da me mož vara z drugo žensko. Kmalu zatem sem ugotovila, da je res.« (NSM 2004-2014, Prot. 92/06) V večini primerov tisti, ki prešuštvuje, skriva svoje ravnanje, to pa lahko pomeni, da se dobro zaveda, da to, kar počne, ni prav, po drugi strani pa nima moči, da bi bil iskren. Razlogov je več. Nezvestoba zaradi slabosti človekove narave, slabe vzgoje, vpliva kulture ali družbe. V obravnavanih tožbah obstajajo primeri, ko želi eden od zakoncev imeti spolne odnose s svojim možem ali ženo hkrati skupaj s tretjo osebo. Takšni primeri so sicer redki, a iz njih se da razbrati, da pomen zakona takim osebam ni povsem jasen. Govorimo lahko o mentalni motnji in priporočljivo je, da si sodnik, ki obravnava tovrstno tožbo, pomaga z deli enega ali več izvedencev psihiatrične stroke (Valentan 2016, 17). V tožbenem spisu mariborskega cerkvenega sodišča iz obravnavanega obdobja je zapisano: »Moj mož je začel omenjati spolne odnose v troje. K nam domov je želel povabiti žensko, ki bi nama v teh odnosih bila kot sužnja.«

(NSM 2004-2014, Prot. 88/06) V drugem je rečeno: »Kmalu sem ugotovil, da je imela razmerja z drugimi moškimi. Spoznal sem, da je to počela že pred poroko in ves čas po njej.« (NSM 2004-2014, Prot. 20/14) Bi lahko tukaj govorili o poligamnih namenih? Na to ni tako preprosto odgovoriti.

V zakonskem odnosu izključi dobrino zvestobe (*bonum fidei*) tisti, ki ne sprejme enosti odnosa. Če želi dati status zakonca še tretji osebi, ima poligamne namene. Drugače pa je, kadar gre za preprosti namen "*rem cum tertia habendi*" (imeti odnos s tretjim). Takšno ravnanje, četudi grešno, samo po sebi še ni vzrok za nično zakonsko privolitev (Burke 1991, 654). Nezvestoba ali izključitev dobrine zvestobe včasih prekine zakonsko življenje in tudi spočetje otrok. V eni tožbi beremo: »Preden sem spoznala, da je imel mož partnerico, sva nameravala imeti otroke. Nato se je vse končalo.« (NSM 2004-2014, Prot. 08/04)

Mož ali žena, ki sta v zakonu nezvesta, povzročita v zvestem partnerju ponižanje in travme, posebej takrat, ko do prešuštva prihaja z družinskimi prijatelji. »V zakonu, kot sem odkrila kasneje, je imel mož intimne odnose z našo družinsko prijateljico. To je predstavljalo zame veliko ponižanje.« (NSM 2004-2014, Prot. 03/06) Kot je dobro znano, obstaja »prva dobrina zakona v tem, da je le-ta prostor zveste skupnosti med moškim in žensko, ki se drug drugemu izročata in sprejemata v ljubezni v vseh okoliščinah, lažjih in težjih, ki jih življenje prinaša.« (Espagnet 2015, 79-80). Ta zvestoba se iz različnih razlogov včasih poruši, posledice pa so nepredstavljive.

Da bi lahko govorili o ničnosti nekega zakona, je potrebno videti, kaj se skriva v zakoncu, ki je nezvest. Težke okoliščine v nekem zakonu lahko pomenijo tudi trenutke nezvestobe, ki se jih odkrije, kadar ni vzajemnega sprejemanja: »Leto dni po poroki sem opazil, da se je žena začela vesti zelo drugače do mene. Zavračati je začela spolne odnose, prav tako pa se je tudi fizično oddaljevala od mene. Po nekaj mesecih mi je priznala, da ne more več tako živeti, saj ima intimne odnose

z drugim moškimi.« (NSM 2004-2014, Prot. 41/14) V tožbenih spisih so primeri, ko zaradi nezvestobe enega zakonca tudi drugi postane nezvest: »Po prepiru mi je priznala, da ima drugega moškega. Po poroki z menoj je imela številne moške. Nisem imel več potrpljenja in sem tudi sam začel iskati prijetno družbo. V drugi ženski sem našel tolažbo.« (NSM 2004-2014, Prot. 23/10) Če bi v tem zadnjem primeru na eni strani lahko rekli, da gre pri ženski za izključitev dobrine zvestobe, gre na drugi strani pri moškem bolj za grešno stanje, do katerega je prišlo po zmedenem obdobju, ko je zakonsko življenje postajalo vedno težje, podoba zakona pa se je porušila. V zakonskem življenju (ali pa v katerikoli skupnosti) velikokrat manjka beseda oprost, do katere bi moralo priti, ko nekdo skrene s smeri. Danes v restavracijah srečujemo pare, ki namesto da bi se pogovarjali med seboj, gledajo vsak v svoj telefon. To pomeni, da se nahajamo v krizi medosebnih odnosov. Zato je papež Frančišek rekel mladim, ki se pripravljajo na poroko: "Vsi vemo, da popolnih družin ni, prav tako ni popolnih mož ali žena, da ne govorimo o popolnih taščah ... Mi smo grešniki. Jezus, ki nas dobro pozna, nas uči skrivnosti: nikdar ne zaključ, dneva, ne da bi se opravičil, ne da bi se mir povrnil v hišo, v družino. Normalno je, da pride do spora med zakonci, vedno se kaj zgodi, smo se skregali ... Morda ste se razjezili, morda je poletel krožnik, ampak prosim, zapomnite si tole: nikdar ne končajte dneva, ne da bi povrnil mir. Nikdar, nikdar, nikdar! To je skrivnost, skrivnost, ki ohranja ljubezen in povzroča mir. Ni potrebno imeti dobrega govora ... Včasih samo ena takšna gesta in ... nastane mir. Nikdar končati ... saj, če zaključ, dan brez miru, postane to, kar nosiš v sebi, naslednji dan hladno in trdo in je težje ustvariti mir. Dobro si zapomnite: nikdar ne končajte dneva, ne da bi ustvarili mir. Če se naučimo reči oprost, in si od blizu oprostiti, bo zakon trajal, bo šel dalje. Kadar prihajajo na avdienco ali k sveti maši tukaj v Dom svete Marte starejši zakonci, ki obhajajo zlato poroko, jih vprašam: "Kdo je podpiral

koga?" Lepo je to! Vsi se gledajo, me pogledajo in mi pravijo: "Drug drugega!" In to je lepo! To je eno lepo pričevanje!" (Frančišek 2014) Katekizem Katoliške cerkve (KKC) pravi, da "zvestoba izraža stanovitnost v držanju dane besede. Bog je zvest. Zakrament zakona daje, da mož in žena vstopita v Kristusovo zvestobo do svoje Cerkve. Z zakonsko čistostjo pričujeta za to skrivnost pred obličjem sveta" (2365). Če bi zakonci nosili to v svojem srcu in to živeli, koliko zakonov bi bilo srečnejših in lepših.

4. NEZVESTOBA V PRAVNI DIMENZIJI

Kot smo videli, se nezvestoba med zakonci izraža na najrazličnejše načine, kajti vsak par ima svoje življenje, svoj način, kako živi zakonsko poklicanost. Dejati moramo, da vsak ponesrečen zakon (zaradi nezvestobe) še ne pomeni, da je tudi ničen oz. neveljaven. Da se nek zakon razglasi za ničnega, je potrebno veliko preudarnosti, dokazov, dobro je potrebno poznati zgodbo zakoncev in kar je najpomembnejše – doseči je potrebno moralno gotovost (čl. 247 § 1 DZ).² To je bilo znova potrjeno v 12. čl. Postopkovnih norm v dokumentu papeža Frančiška, *Mitis Iudex Dominus Iesus* (Gospod Jezus, usmiljeni sodnik, odslej MIDI), kjer je rečeno: »*Da se doseže moralna gotovost, ki je po zakonu nujna, ne zadostuje zgolj pomembnost dokazov in drugih znakov ničnosti, pač pa mora biti izključen kakršen koli razumen in utemeljen dvom glede pravne ali dejanske zmote, pa čeprav nasprotna možnost ni popolnoma izključena.*«

Eden od razlogov za razglasitev ničnosti zakona je izključitev dobrine zvestobe (*bonum fidei*). Ta tematika je v zadnjih letih zelo navzoča v sodni praksi Rimske rote, čeprav koncept kot tak ni bil zmeraj (in še danes ni) povsem jasen, saj ga je sodna praksa enačila z dobrino enosti. Šele s sodbo Rimske rote iz leta 1963 *coram De Jorio* se je začelo razlikovati (Szpak 2015, 39). Ta sodba je prva, v kateri je dobrina zvestobe (*bonum fidei seu fidelitas*) predstavljena kot ničnostni razlog. V tradicionalni sodni praksi Rimske rote

najdemo enačaj med enostjo in zvestobo, v smislu, da kdor je izključil enost, je izključil tudi zvestobo: kdor sklene tak zakon, ima namen podariti svoje telo ne le svojemu zakoncu, ampak tudi drugim. V omenjeni sodbi *coram De Jorio* se razlikuje med enostjo in dobrino zvestobe (39). Znano je, da koncept dobrine zvestobe ni kar preprosto bistvena lastnost enosti v ožjem pomenu. Zaradi tega je potreben bolj poglobljen pristop k vsebini.

Pogledati moramo, kako Zakonik cerkvenega prava (ZCP) razlaga zakonsko zvestobo. Med ZCP iz l. 1917 in 1983 glede tega v bistvu ni prav nobene razlike, saj sta kanona praktično enaka.

ZCP 1917 ³ kan. 1013 § 2	ZCP 1983 ⁴ kan. 1056
Bistveni lastnosti zakona sta edinost in nerazdružnost, ki dobivata v krščanskem zakonu posebno trdnost zaradi zakramenta.	Bistveni lastnosti zakona sta enost in nerazvezanost, ki v krščanskem zakonu zaradi zakramenta dobita posebno trdnost.

Enost in nerazvezanost sta bistveni lastnosti zakona. Ustavili se bomo ob enosti, saj je le-ta skupaj z nezvestobo središče tega prispevka. Ne more obstajati več zakonov hkrati, saj enost pomeni en zakon. Dalj časa je sodna praksa Rimske rote razlagala, da je ničen le tisti zakon, v katerem je zakonec izključil enost s tem, da je kazal namen imeti poleg obstoječe še eno drugo zakonsko vez. Enost izključuje vsakršno obliko poligamije ali poliandrije (Monni 2001, 627).

Prišlo je do poglobljenosti v nauku, ki je na koncu omogočila priznanje sodne prakse, da enost vključuje tudi enkratnost daru lastne moškosti ali ženskosti na način, da kdor je v trenutku sklenitve zakona s pozitivnim dejanjem volje izključil obveznost zvestobe, je sklenil neveljaven zakon.

Za nekatere sodnike, med njimi sodnik Rote Burke, se dobrina zvestobe ne nanaša na fizično zvestobo, ampak v bistvu na zakonsko enost (Burke 1991, 662). Večinska

sodna praksa Rote od 80. let dalje razume, da izključi zvestobo v svojem bistvu ne le tisti, ki ima poligamne namene, ampak tudi tisti, ki v trenutku sklenitve zakona izključi obveznost zvestobe in izključnost podaritve v zakonu. V okrožnici *Gaudium et spes* beremo znamenito izjavo, ki se nanaša na zakonsko skupnost: »Takšno tesno zedinjenje, obstoječe v medsebojni podaritvi dveh oseb, pa tudi blagor otrok – oboje zahteva popolno zvestobo zakoncev in terja njuno nerazvezno enoto.« (GS 48)

Zdi se, da danes zakonske zvestobe ni lahko ohraniti v polnosti in trdnosti, kajti vpliv liberalizma in egocentrizma je izredno močan. Današnja mladina zaradi slabega vpliva prijateljev in družbe težko živi svoja načela in jih krepi. Četudi je nekdo imel tradicionalno vzgojo znotraj »dobre krščanske družine«, je vpliv zunanjih subjektov pogosto odločilen. Pojavi se vprašanje: kaj je za mladega človeka danes enost in zvestoba? Mnogi v mladosti niso ustrezno ozavestili pomena družine in zato zavračajo ljubezen in zakonsko zvestobo (Slatinek 2017, 133). Številne civilne ločitve nam kažejo, da sta družinska pastoralna in družba potrebni resne prenovе.

Zanimivo je dejstvo, da so bile sodbe Rimske rote od l. 1995 pa do 2005 zaradi ničnostnega razloga izključitve zvestobe (samostojen razlog ali skupaj z drugimi) večinoma negativne, se pravi, da ničnost ni bila dokazana (Franceschi 2012, 42). Seveda zaradi *priložnostne* nezvestobe zakon še ni nujno neveljaven. Potrebna je izključitev enosti in/ali zvestobe v trenutku zakonske privolitve, torej zadržanje te pravice za to, da bi jo dal tudi še drugim. Medtem, ko nekateri menijo, da sta dobrina zvestobe in bistvena lastnost enosti dve različni stvarnosti, pa so drugi prepričani, da ju je mogoče razumeti kot »dve razsežnosti, ki se dopolnjujeta in sta potrebni za razumevanje ena in iste resničnosti« (Franceschi 2013, 180). Tradicionalen nauk razlikuje med izključitvijo dolžnosti zvestobe in ohranjanjem le-te. Zakon se lahko razglasi za ničnega le v prvem primeru (Sabbarese 2016, 109-110). Sodna praksa Rote

razlikuje med izključitvijo dolžnosti zakonca in izključitvijo dejanja samega. Nični so primeri, ko gre za izključitev dolžnosti (*coram* Giannecchini 1995, 242-243).

Življenje pred in po poroki lahko potrdi ali ovrže sklepanje, da so bile v trenutku sklenitve zakona navzoče težave. Seveda je potrebno razlikovati med zakonom *in fieri* in zakonom *in facto esse* (med obveznostjo kot tako in samim dejanjem). Sprejemanje dolžnosti zvestobe in njeno izvajanje v praksi ni ista stvar. Če bi nek zakon razglasili za ničnega samo zaradi nezvestobe enega od zakoncev, bi bilo to v nasprotju s tem, kar smo povedali, kajti življenje v zakonu nujno ne odraža tega, kar je bilo izraženo v trenutku sklenitve. Obstajajo sodbe, v katerih prešustvo ali nezvestoba sama po sebi ni dovoljšen dokaz za to, da bi lahko govorili o izključitvi dobrine zvestobe (*coram* Serrano 1996, *coram* Stankiewicz 1997).

Neizpolnitev dolžnosti zvestobe nujno še ne kaže na izključitev le-te v trenutku sklenitve, kajti ta trenutek je lahko povsem drugačen. Potrebno je preveriti, kakšna je bila dejanska volja sklenitelja. Obstoj zveze s tretjo osebo pred in/ali po poroki ni dovolj, da bi lahko kar avtomatično razglasili tak zakon za ničnega, kajti potrebno je premisliti dejansko voljo v času sklenitve zakona. Če je volja nekega zakonca v tistem trenutku takšna, da ne bo ohranjal zvestobe, lahko govorimo o izključitvi dobrine zvestobe. Potrebno je dodati, da se zdi, »da obstaja notranje in nepremagljivo nasprotje med neko zahtevo volje po sprejetju dolžnosti zvestobe in voljo, ki je navzoča v trenutku sklenitve in ki izključuje domnevno sprejeto izvajanje dolžnosti« (Franceschi 2013, 185-186).

Pozitivno dejanje volje za sočasno obhajanje več kot enega zakona ni edini primer za razglasitev ničnosti. K temu je potrebno dodati še namen po vzdrževanju odnosov s tretjo osebo nasprotnega ali istega spola.

Valerio Andriano (2016, 133-135), odvetnik Rimske rote, našteva 4 primere, v katerih sodna praksa določa nekatera praktična

merila razločevanja. Četudi sledi razločevanju, o katerem smo govorili, se zdi, da so njegove besede koristne za razjasnitev tega, ali obstaja ali ne prava izključitev dobrine zvestobe v konkretnem primeru:

1. namen ohranяти po poroki spolne odnose, ki so obstajali že prej s tretjimi osebami, še ne pomeni dokaza za izključitev dolžnosti, ampak samo izključitev ohranjanja zvestobe;
2. izključitev dolžnosti s pozitivnim dejanjem volje se zdi toliko bolj dokazljiva, kadar med zakoncema obstaja dogovor za spolne odnose s tretjimi osebami;
3. izključitev dolžnosti zvestobe se predpostavlja, ko obstaja neka objektivna stvar, zaradi katere prihaja do težav pri izpolnjevanju dolžnosti zvestobe, npr. bolezen psiho-spolne narave, s katero je združen namen prešustvovanja;
4. izključitev dolžnosti zvestobe se predpostavlja, kadar ima namen ohranjanja nedovoljenih odnosov s tretjimi osebami trajen značaj;

Ob opisani tematiki je treba nekaj besed povedati tudi glede prenovljenega sodnega postopka ugotavljanja veljavnosti zakona, do katerega je prišlo z dokumentom MIDI. Poleg rednega sodnega postopka se je uvedel tudi skrajšani postopek, ki je v sodni praksi resnična novost. Zanj je potrebno, da prošnjo za ugotavljanje neveljavnosti zakona predložita oba zakonca. Potrebno je tudi, da priče in dokumenti ne potrebujejo neke izredno zahtevne preiskave, ampak kažejo na očitno neveljavnost zakona (kan. 1683 tč. 1 in 2). Poleg tega Postopkovne norme (PN), ki so del MIDI, v čl. 14 § 1 nakažejo nekatere primere, zaradi katerih je mogoč skrajšani postopek. V tem seznamu najdemo tudi »trdovratno vztrajanje v zunajzakonski zvezi v času sklepanja zakona ali neposredno po poroki«.

Iz teh PN se torej lahko sklepa, da gre pri tej zunajzakonski zvezi za neko trdnost v odnosu, da je bolj ali manj znan in da

je to zveza s tretjo osebo, torej z nekom drugim, kot je so-zakonec. Če ne bi bilo tako, se zdi težko, da bi lahko izključitev zvestobe dokazali s kratko preiskavo, kot jo predvideva skrajšani postopek. Tudi trajanje je predpisano: v času sklepanja zakona ali neposredno po poroki. Obstajajo tudi zunaj-zakonske zveze v času sklepanja zakona in neposredno po poroki. Takšne zveze kažejo na pomanjkanje volje, da bi neka oseba sprejela odgovornost za krščanski zakon in v njih ne gre le za greh ali priložnostni primer (Andriano 2016, 199). Seveda temu seznamu iz PN ne gre slediti v smislu avtomatizma, da bi odslej vse podobne zakone kar razglasili za neveljavne. Potrebno je zbrati dokaze, podprte s pričami in dokumenti (D'Auria 2015, 572-573), ki so resnični, in doseči moralno gotovost.

SKLEP

Predmet našega raziskovanja, zakonska nezvestoba, zadeva zelo delikatno področje. Današnji čas ne ponuja ravno pozitivnih vzorov zakonske zvestobe. Mediji, kultura in posledično tudi način življenja sprejemajo nezvestobo kot nekaj normalnega in včasih celo potrebnega.

Videli smo, da je največji odstotek nezvestobe v času priprave na zakon in po poroki (tabela 2). Največ prešuštvovanja je tako pred kot po poroki v smislu nadaljevanja. Ni lahko ugotoviti, kdaj je zaradi takšnega ravnanja nek zakon neveljaven, kot smo lahko videli npr. v sodni praksi Rimske rote. Tukaj ne moremo potrditi ali ovreči trditve, da bi bil nek zakon zaradi enega samega trenutka prešuštvovanja že neveljaven. Na sodniku, ki proučuje posamezen primer, je, da ob doseženi moralni gotovosti zakon razglasi za veljavnega ali neveljavnega.

Prav zato, ker je izkrivljena podoba nezvestobe tako zelo razširjena v današnjem svetu, je potrebno pokazati na kvaliteto življenja v zvestobi. Potrebna je prava vzgoja v družinah in v drugih skupinah, npr. v šoli,

pri verouku in v mladinskih skupinah. O zvestobi je potrebno govoriti kot o nečem dragocenem, mladim je potrebno pokazati lepoto zakonskega življenja v zvestobi. Vloga Cerkev pri tem je bistvena. Papež Frančišek je v nagovoru župnikom, ki so se udeležili seminarja, ki ga je ob spremembi sodnega postopka za ugotavljanje ničnosti zakona pripravila Rimska rota, dejal: "Sprašujem se, koliko teh mladih, ki pridejo na pripravo za zakon, razume kaj pomeni "zakon", znamenje edinosti s Kristusom in Cerkvijo. "Da, da", rečejo sicer da, vendar, ali razumejo to? Verujejo v to? Prepričan sem, da je potreben pravi katehumenat za prejem zakramenta zakona, ne pa le priprava z dvema ali tremi srečanji, potem pa gremo dalje. /.../ Dragi bratje, ko sem nedavno nagovoril Rimsko roto, sem priporočal pravi katehumenat za bodoče zaročence, ki bi vključeval vse etape zakramentalne poti: čas priprave na zakon, obhajanje poroke in leta, ki ji sledijo. Vam župnikom, ki ste nepogrešljivi škofovi sodelavci, je prvenstveno zaupan ta katehumenat. Opogumljam vas, da ga uresničite kljub težavam, na katere boste lahko naleteli. In verjamem, da je največja težava misliti ali živeti zakonsko življenje kot družbeno resničnost - "to družbeno resničnost moramo uresničiti" - in ne kot pravi zakrament, ki zahteva dolgo, dolgo pripravo." (Frančišek 2017, 8)

Papež je izpostavil veliko vrednost župnije, posebej še župnikov, v postopku priprave na zakon tako pred kot po poroki. Ni se mogoče oddaljiti od tega poslanstva. Tudi sredstva družbenega obveščanja morajo biti zelo koristen pripomoček za Cerkev, saj lahko in mora preko njih oznanjati lepoto zakonske zvestobe. Z dobro in pravo pripravo na zakon, ki se začne že v družini in jo podpirata tako družba kot Cerkev, smo lahko gotovi, da se bo stanje izboljšalo. Vzajemna podaritev med možem in ženo v zvestobi bo tako postala čudovit zgled za njune otroke, za mlade, za pare, ki doživljajo preizkušnje in za ves svet.

KRATICE IN OKRAJŠAVE

coram – pred določenim sodnikom Rimske rote.

DZ – Papeški svet za zakonska besedila. 2005. *Dignitatis connubii – instructio servanda a tribunalibus dioecesis et interdioecesis in pertractandis causis nullitatis matrimonii*. Vatikan: Libreria Editrice Vaticana.

GS – Pastoralna konstitucija o Cerkvi v sedanjem svetu *Gaudium et spes*. 1965. Sveti sedež. http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19651207_gaudium-et-spes_it.html (pridobljeno 27. oktober 2017).

KKC – Katekizem Katoliške cerkve.

LG – Dogmatična konstitucija o Cerkvi *Lumen gentium*. 1964. Sveti sedež. http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19641121_lumen-gentium_it.html (pridobljeno 27. oktober 2017).

MIDI – *Mitis Iudex Dominus Iesus*.

NSM – Nadškofijsko sodišče v Mariboru.

PN – Frančišek. 2015. Regole procedurali per la trattazione delle cause di nullità matrimoniale. Lettera Apostolica in forma »Motu Proprio« *Mitis Iudex Dominus Iesus*. Sveti sedež. https://w2.vatican.va/content/francesco/it/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio_20150815_mitis-iudex-dominus-iesus.html (pridobljeno 12. oktober 2017).

ZCP – Zakonik cerkvenega prava. 1917 in 1983.

SODBE RIMSKE ROTE

c. GIANNECCHINI, Placentina-Bobien., 28 marzo 1995, n. 3, in RRDec., vol. LXXXVII (1995), 242-243.

c. SERRANO, Philadelphien. Latinorum, 22 marzo 1996, n. 4, in RRDec., vol. LXXXVIII (1996), 309-314.

c. STANKIEWICZ, Elpasen., 21 marzo 1997, in RRDec., vol. LXXXIX (1997), 221-234.

c. DEFILIPPI, Florentina, 13 febbraio 1998, in RRDec., vol. XC (1998), 61-83.

c. ALWAN, Meliten., 20 aprile 1999, in RRDec., vol. XCI (1999), 298-311.

c. CIANNI, Reg. Apuli seu Tranen.-Barolen.-Vigilien., 21 febbraio 2002, in RRDec., vol. XCIV (2002), 76-87.

c. HUBER, Fodiana-Bovinen., 23 luglio 2003, n. 7, in RRDec., vol. XCV (2003), 525-536.

c. ALWAN, Cremen., 21 ottobre 2003, n. 7, in RRDec., vol. XCV (2003), 599-608.

VIRI IN OSTALA LITERATURA

Andriano, Valerio. 2016. *La normativa canonica sul matrimonio e la riforma del processo di nullità*. Vatikan: Libreria Editrice Vaticana.

Benedikt XVI. 2011. *Iter apostolicum in Germaniam: ad Bero-linensem foederatum coetum oratorum*. AAS 103:663-669.

Burke, Cormac. 1991. Il contenuto del »Bonum Fidei«. *Apollinaris* 64:649-666.

Chouweifaty, Antonios. 2013. La separazione per adulterio. V: *Il bonum fidei nel Diritto matrimoniale canonico*, 279-295. Ur.

Arcisodalizio della Curia Romana. Vatikan: Libreria Editrice Vaticana.

D'Auria, Andrea. 2016. *Mitis Iudex Dominus Iesus: Alcune considerazioni sull'art. 14 delle Regole procedurali*. *Anthropotes* 31:525-573.

Franceschi, Hector. 2012. L'esclusione del »bonum fidei« nella giurisprudenza rotale recente. V: *La ricerca della verità sul matrimonio e il diritto a un processo giusto e celere*, 41-96. Ur. Hector Franceschi in Miguel Angelo Ortiz. Roma: Edusc.

---. 2013. Esclusione del »bonum fidei«. I profili probatori. V: *Il bonum fidei nel diritto matrimoniale canonico*, 179-198. Ur. Arcisodalizio della Curia Romana. Vatikan: Libreria Editrice Vaticana.

Frančišek. 2014. *Discorso del Santo Padre Francesco ai fidanzati che si preparano al matrimonio*. https://w2.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2014/february/documents/papa-francesco_20140214_incontro-fidanzati.html (pridobljeno 24. oktober 2017).

---. 2015. *Mitis Iudex Dominus Iesus*. AAS 107:958-970.

---. 2016. *Amoris Laetitia – Radost ljubezni*. Ljubljana: Družina.

---. 2017. Un vero catechumenato per prepararsi al matrimonio. *L'Osservatore Romano*, 26 febbraio 2017:8.

Hervada, Javier. 2010. *De matrimonio in Codice di diritto canonico e leggi complementari commentato*. Rim: Coletti a San Pietro.

Monni, Pasquale. 2001. *De matrimonio*. V: *Commento al Codice di diritto canonico*, 600-688. Ur. Pio Vito Pinto. Vatikan: Libreria Editrice Vaticana.

Sabbarese, Luigi. 2016. *Il matrimonio canonico nell'ordine della natura e della grazia*. Vatikan: Urbaniana University Press.

Slatinek, Stanislav. 2017. Pastoralni izzivi za uspešen pogovor z duhovnikom in foro interno v luči posinodalne apostolske spodbude Radost ljubezni – *Amoris laetitia*. *Bogoslovni vestnik* 77:131-144.

Szpak, Eliza. 2015. La natura del bonum fidei nella giurisprudenza rotale. *Revista Universitas Canonica* 32:39-56.

Valentan, Sebastijan. 2016. Izpoved zakoncev in pričevanje njihovih prič. V postopku ničnosti imajo zasliševanja zakoncev in prič osrednje mesto. *Cerkev danes* 50:14-17.

¹ Omenili bomo le nekaj svetopisemskih mest: 5 Mz 32, 4; Neh 9, 33; Iz 65, 15; 1 Kor 1, 9; 2 Kor 1, 18; 2 Tes 3, 3;

² »Za moralno gotovost, ki je nujna po pravu, ni dovolj samo velika pomembnost dokazov in sumov, ampak se zahteva, da je izključen vsak utemeljen pozitiven dvom o zmoti, bodisi v pravu ali v dejstvu, četudi ni izključena možnost nasprotnega« (čl. 247 § 2 DZ). Sodnik si mora pomagati z dokazi in drugimi dokumenti.

³ *Essentiales matrimonii proprietates sunt unitas ac indissolubilitas, quae in matrimonio christiano peculiarem obtinent firmitatem ratione sacramenti*.

⁴ *Essentiales matrimonii proprietates sunt unitas et indissolubilitas, quae in matrimonio christiano ratione sacramenti peculiarem obtinent firmitatem*.